

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

LÄRARHANDLEDNING

Informationsmaterial om krisberedskap

Informationsmaterial om krisberedskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enheten för brand- och olycksförebyggande arbete

Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB1540 - reviderad maj 2020

Tidigare utgiven: MSB1176 - mars 2018

Innehåll

1. Informationsmaterial om krisberedskap	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Upplägg	5
1.3 Kunskapsmål	5
1.4 Att tänka på	5
1.5 Genomgång i storgrupp med PPT	5
1.6 Grupparbete med diskussionsduken	6
2. Diskussionsdukens fyra områden	7
2.1 DEL 1 – Någon gång händer det	7
2.1.1 Syfte	7
2.1.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till	7
2.1.3 Svar/diskussionspunkter	7
2.2 DEL 2 – Så påverkas du av en samhällskris	8
2.2.1 Syfte	8
2.2.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till	8
2.2.3 Svar/diskussionspunkter	8
2.3 DEL 3 – Så förbereder du dig	9
2.3.1 Syfte	9
2.3.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till	9
2.3.3 Svar/diskussionspunkter	9
2.4 DEL 4 – Så klarar du en kris	10
2.4.1 Syfte	10
2.4.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till	10
2.4.3 Svar/diskussionspunkter	10
3. Avslutning	11
3.1 Tips på andra material du kan använda i undervisningen	11
3.2 Mer fakta och information för dig som lärare	11

1. Informationsmaterial om krisberedskap

1.1 Bakgrund

Regeringen har gett MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) i uppdrag att bidra till att öka människors kunskap om förberedelse för olika kriser eftersom man bedömer att många människor i dag saknar kunskap om hur de kan förbereda sig för olika samhällskriser.

I uppdraget ingår att ta fram nationellt informationsmaterial och att sprida detta. MSB ska även stärka stödet till kommunerna i arbetet med att öka invånarnas kunskaper om hur de förbereder sig inför kriser och höjd beredskap samt om lokala riskbilder.

En del i detta arbete var broschyren ”Om krisen eller kriget kommer” som skickades till samtliga hushåll i Sverige 2018. Krisberedskapsveckan arrangerades första gången 2017 och kommer vara årligt återkommande. MSB står för planering och framtagande av material till kampanjen som genomförs tillsammans med bland andra kommuner, frivilligorganisationer och länsstyrelser.

För att nå ut bredare har MSB beslutat att också ta fram ett skolmaterial om krisberedskap.

Vad är MSB

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, är en statlig myndighet med uppgift att utveckla samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser. Arbetet sker tillsammans med många andra – kommuner, landsting, myndigheter och organisationer.

När en allvarlig olycka eller kris inträffar ger vi stöd till de som är ansvariga. Vi ska också se till att samhället lär sig av det som inträffat. MSB har också viktiga uppgifter inom civilt försvar.

1.2 Upplägg

Man bör avsätta 1,5–2 timmar för arbetet med elevmaterialet som görs klassvis. Diskussionsduken, som eleverna arbetar med gruppvis, är indelad i fyra områden med totalt tolv frågeställningar.

Elevmaterialet kan med fördel användas som en del av en temadag kring krisberedskap där skolan bjuder in den lokala räddningstjänsten, någon lokal frivilligorganisation eller kommunens krisberedskapssamordnare som kan berätta om deras arbete, berätta om lokala risker och hot, visa en krislåda, demonstrera hur ett stormkök fungerar etc. Tips på ytterligare material och information finner du sist i den här handledningen.

1.3 Kunskapsmål

Efter att ha gått igenom materialet bör eleverna:

- Förstå vad som menas med att samhället kan drabbas av kriser.
- Känna till hur man som enskild kan skaffa sig en egen hemberedskap inför exempelvis ett långvarigt elavbrott och var man hittar viktig information före och under en kris.
- Känna att de själva kan påverka sin situation genom att vara mentalt förberedda på krissituationer som t ex ett längre elavbrott och gärna vidareförmedla informationen till vårdnadshavarna så att familjens hemberedskap höjs rent praktiskt.
- Veta att man ska ringa 113 13 om man vill ha eller lämna information om allvarliga olyckor och kriser som inträffat.

1.4 Att tänka på

Inför och under diskussionerna är det viktigt att du som lärare är lyhörd och adresserar den eventuella oro som frågeställningarna kan väcka hos eleverna. Om du har elever med tidigare personliga upplevelser av kris- eller krigssituationer bör du diskutera med skolledningen eller elevhälsan hur du ska agera.

Målsättningen med materialet är som tidigare beskrivits att eleverna ska känna sig bättre förberedda inför en eventuell krissituation.

1.5 Genomgång i storgrupp med PPT

Inled med en genomgång i storgrupp, ca 15 minuter. Använd gärna PPT-presentationen som finns på www.msb.se/skola.

Krisberedskap för högstadiet

1. Vad är du mest orolig för?

2. Vad har du händer i Sverige under din livstid?

3. Vad händer i Sverige senaste året?

4. Vad lugnar/närmar ditt vardagsliv?

5. Hur länge kan man hålla ut i kris?

6. Hur kan du hjälpa andra vid en kris?

7. Kommunikation – vad har du hemma?

8. Varne och belysning – vad har du hemma?

9. Vatten och mat – vad har du hemma?

10. Var söker du information vid en kris?

11. Vikta informationssystemer – vilka har du hemma?

12. Viktigt meddelande till allmänheten – VMA

4–6 elever arbetar i grupp med diskussionsduken ovan som är indelad i fyra delområden som diskuteras.

1.6 Grupparbete med diskussionsduken

Gå vidare med grupparbete med diskussionsduken i grupper om 4–6 elever. Du som lärare presenterar frågeställningarna för ett av de fyra delområden i taget utifrån informationen nedan (som också finns i anteckningsläge i presentationen). Eleverna arbetar cirka 15 minuter med varje del genom att diskutera och skriva ner sina svar/tankar på duken eller på anteckningspapper (om ni på skolan vill kunna återanvända duken).

Varje delområde åtföljs av en lärarledd diskussion i storgrupp.

2. Diskussionsdukens fyra områden

2.1 DEL 1 – Någon gång händer det

2.1.1 Syfte

Skapa insikt om vilka olika typer av krissituationer Sverige kan drabbas av.

2.1.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till

1. Om det blir någon störning eller kris i samhället kan mycket av det vi tar för givet försvinna. Kryssa för saker som hänt i Sverige det senaste året.
2. Vad tror du händer i Sverige under din livstid. Diskutera och numrera från 1 (för det som ni tycker är mest troligt) till 7 (minst troligt).
3. Vad är du mest orolig för? Diskutera i gruppen utifrån alternativen i fråga 1 och 2 och skriv ner det/de alternativ som flest tycker.

2.1.3 Svar/diskussionspunkter

Här tänker nog många spontant på terrordådet på Drottninggatan i Stockholm i april 2017.

En del tänker kanske på den kväll i juli 2017 när VMA-signalen "Hesa Fredrik" av misstag hördes över hela Stockholmsområdet eller den kraftiga branden i Västra Hamnen i Malmö i augusti 2017 när rök spreds in mot centrum. [Här på krisinformation.se](#) kan du hitta samtliga VMA från 2017.

Fundera på om du som lärare har kännedom om andra händelser i ert närområde eller i Sverige generellt som bör tas upp under diskussionen.

Med begreppet IT-sabotage menas samma typ av händelser som också ofta kallas cyber-attacker, det vill säga attacker på it-system. Det kan gälla [data-intrång](#), olika former av sabotage eller att utnyttja it-systemet för att angripa tredje part.

2.2 DEL 2 – Så påverkas du av en samhällskris

2.2.1 Syfte

Att få insikt om vilka konsekvenser olika typer av krissituationer kan få för mig och mina nära.

2.2.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till

4. Vad fungerar inte i din vardag efter ett dygn utan el? Diskutera och lista åtta saker.
5. Hur lång tid tror ni att man som privatperson behöver kunna klara sig utan hjälp från samhället vid ett elavbrott eller annan typ av kris? Tror ni att ni och era familjer skulle klara er själva så länge? Diskutera i gruppen och kryssa för det alternativ som flest tror.
6. Vad kan man göra för att hjälpa andra i en kris, t ex vid ett elavbrott? Diskutera och skriv ner era tankar/förslag.

2.2.3 Svar/diskussionspunkter

Fråga 4; inget vatten i kranen, ingen värme, svårt att laga mat, slut på drivmedel till bilen, betalkort och bankomater fungerar inte, mobilnät och internet slutar att fungera, viktiga transporter står stilla, mat och andra varor kan ta slut i affärerna, problem att få tag i läkemedel och medicinsk utrustning osv.

Fråga 5; 72 timmar (3 dygn) är en tidsgräns som många kommuner använder sig av i sin krisberedskapskommunikation, men något exakt svar på den här frågan finns förstås inte. Försvarsberedningen (som består av ledamöter från de åtta riksdagspartierna, sakkunniga och experter) angav i december 2017 att svenska hushåll behöver vara förberedda på att klara sig själva minst en vecka vid en allvarlig kris. Så svaret på den här frågan är att det inte finns någon tidsgaranti. Hur snabbt man kan få hjälp från samhället beror på vad som har hänt och hur många som är drabbade.

2.3 DEL 3 – Så förbereder du dig

2.3.1 Syfte

Att öka kunskapen om saker som kan vara bra att ha hemma för att vara så förberedd som möjligt om något händer. Att förmedla budskapet om att den som är förberedd kan känna sig tryggare.

2.3.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till

7. I en krissituation är det bra att ha ett förråd med mat som inte behöver vara i kyl eller frys. Här är några förslag på saker som kan vara bra att ha. Kryssa för saker som ni vanligtvis har hemma.
8. Om det blir ett strömavbrott är det viktigt att hålla sig varm. Det är lättare att hålla värmen om man är flera i samma rum. Kryssa för de saker som ni vanligtvis har hemma.
9. Viktigast är att kunna lyssna på radio för att få information. Det är också bra att själv kunna kommunicera. Kryssa för de saker som ni vanligtvis har hemma.

2.3.3 Svar/diskussionspunkter

Det viktigaste att ha hemma vid en krissituation är **mat** som kan förvaras i rumstemperatur och som ger mycket energi. Maten ska kunna lagas snabbt, inte kräva så mycket vatten eller gärna kunna ätas helt utan tillagning. Det är bra att ha PET-flaskor fyllda till $\frac{3}{4}$ i frysen som reservdricksvatten.

När det gäller **värme** och belysning är det viktigt att tänka på brandfaran. Värmeljus ska inte stå tätt tillsammans. Släck alla ljus och värmare innan man somnar och vädra regelbundet.

För **kommunikation** är det bra att ha extra powerbank till mobilen och en radio med batterier så att man kan höra lokalnyheter i Sveriges Radio P4. Stäm gärna av att alla elever vet hur man hittar sin lokala P4-kanal. Samtliga läns radiofrekvenser hittar man på teracom.se/privat/radio/frekvenstabeller-radio

2.4 DEL 4 – Så klarar du en kris

2.4.1 Syfte

Att öka kunskapen om hur man får veta att det inträffat en samhällskris, var man kan hitta mer information, vikten av att vara källkritisk och att inte sprida falsk information.

2.4.2 Frågor som eleverna ska ta ställning till

10. Vid en krissituation är det viktigt att vara vaksam på falsk information. Det bästa skyddet är att vara källkritisk. Var tror ni att ni hittar bäst information vid en kris? Kryssa för tre alternativ.
11. Vilka informationskanaler litar ni mest på? Diskutera och numrera från 1 (litar mest på) till 8 (litar minst på).
12. Varnings- och informationssystemet VMA (Viktigt Meddelande till Allmänheten) används vid krissituationer – till exempel vid utsläpp av farliga ämnen, bränder med explosionsrisk, skogsbränder och andra naturkatastrofer. När man hör den här signalen, som ofta kallas "Hesa Fredrik", så ska man gå inomhus, stänga fönster, dörrar och ventilation och lyssna på Sveriges Radio för att få mer information. Vilken kanal är det man ska lyssna på?

2.4.3 Svar/diskussionspunkter

VMA-meddelanden sänds i alla Sveriges Radios kanaler, i övriga lokalradio-stationer och visas i Sveriges Televisions kanaler samt i TV-kanalerna 4, 5 och 9. Vid behov används även utomhuslarmet ("Hesa Fredrik"), som finns på alla orter med fler än 1 000 invånare och runt Sveriges kärnkraftverk.

Krisinformation.se och din hemkommuns hemsida är andra bra ställen att söka efter information på vid en kris.

Diskutera gärna vikten av att vara källkritisk i en krissituation.

Bra att fråga sig själv:

- Är det fakta eller åsikter?
- Vem är avsändaren?
- Vad är syftet med informationen?
- Är källan trovärdig?
- Finns informationen någon annanstans?
- Är informationen ny eller gammal och varför finns den just nu?

3. Avslutning

Bra förberedelser ger trygghet. Att bli orolig om något händer är inget konstigt. Men är man bra förberedd och vet vad man ska göra, så kan man också hjälpa andra. Medmänsklighet och samarbete är avgörande under en kris.

Prata gärna vidare om det här hemma. Mer information finns på dinsakerhet.se

3.1 Tips på andra material du kan använda i undervisningen

- Filmer om krisberedskap (finns på dinsakerhet.se)
- Podcast: [Om krisen kommer](#) (finns bl a på iTunes om du söker på MSB).

3.2 Mer fakta och information för dig som lärare

- www.informationssakerhet.se
- www.krisinformation.se
- www.sosalarm.se

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap